

Orāli lietojamu beztabakas nikotīna paciņu bīstamība

Publicēts: 19.03.2020.

Attiecībā uz beztabakas nikotīna paciņām pastāv īpaši augsts saindēšanās risks, tā kā ar orāli lietojamiem produktiem var uzņemt vairāk nikotīna nekā ar parastām cigaretēm. Nikotīns ir akūti toksiska viela, spēcīga nervu sistēmu apdraudoša inde, kas izraisa spēcīgu pieradumu un atkarību no tās, lietojot ir iespējamas blakusparādības, kas galvenokārt atkarīgas no devas, iespējama pārdozēšana, šīs vielas uzņemšana organismā var izraisīt smagu saindēšanos un pat nāvi. Nikotīna nonākšana organismā īpaši bīstama ir nesmēķētājiem un deva, ko panes pieaudzis smēķētājs, bērnam var izrādīties letāla. Tāpat nikotīna uzņemšana grūtniecības laikā nopietni kaitē auglim.

PATĒRĒTĀJU TIESĪBU AIZSARDZĪBAS PRASĪBAS

Veselības inspekcija informē, ka vienlaikus ar normatīvajiem aktiem, kas nosaka prasības ķīmiskiem maisījumiem, un Tabakas likumā noteiktajām prasībām, jāievēro Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 3. panta 4. punktā noteiktais, – ja patērētājam tiek pārdota nedroša prece, tiek pārkāptas patērētāja tiesības.

Attiecībā uz preces drošumu Preču un pakalpojumu drošuma likuma 5. panta pirmā un ceturtā daļa nosaka, ka „*droša prece ir jebkura prece, kas normālos vai paredzamos lietošanas apstākļos, arī paredzamajā lietošanas laikā un – attiecīgā gadījumā – pakalpojuma sastāvā, ievērojot uzstādīšanas un uzturēšanas prasības, nerada risku vai rada tādu minimālu ar preces lietošanu saistītu risku, kurš uzskatāms par pieļaujamu un atbilst augstam drošuma, cilvēka dzīvības, veselības un personas mantas, kā arī vides aizsardzības līmenim, ņemot vērā:*

- 1) *preces raksturojumu, arī tās uzbūvi, sastāvu un iepakojumu, un — attiecīgā gadījumā — uzstādīšanas un uzturēšanas instrukcijas;*
- 2) *ietekmi uz citām precēm, ja paredzams, ka precī izmantos kopā ar tām;*
- 3) *preces izskatu, noformējumu, marķējumu, brīdinājumus, lietošanas instrukcijas, likvidēšanas pamācības un citu ražotāja sniegto informāciju;*
- 4) *vai ir kādas kategorijas personas, it īpaši bērni un gados veci cilvēki, kas, lietojot precī, var tikt apdraudētas”.*

Preču un pakalpojumu drošuma likumā ir noteikti kritēriji preces drošuma vērtēšanai, tostarp 5. panta ceturtās daļas 6. punktā minēts, ka uz precī jāattiecas tādām drošuma līmenim, ar kādu persona varētu pamatoti rēķināties.

Komersantam jāņem vērā un jāizvērtē pirms preču laišanas tirgū preču pielietojums, gan kopējais nikotīna daudzums, kāds būs pieejams preces pircējiem neierobežotā veidā, gan nikotīna daudzums katrā devā, jo prece var radīt lielu risku sabiedrības veselībai, ir uzskatāma par nedrošu un bīstamu, lietojot to neierobežoti gan īslaicīgā laika posmā, gan ilgstoši.

Preču un pakalpojumu drošuma likuma 13. panta pirmajā daļā noteikts, ja prece var radīt riskus noteiktos apstākļos, attiecīgā tirgus uzraudzības iestāde ir tiesīga pieprasīt ražotājam, pakalpojuma sniedzējam vai izplatītājam veikt konkrētus pasākumus, lai prece tiktu marķēta ar piemērotiem, skaidriem un viegli saprotamiem brīdinājumiem par iespējamajiem riskiem, arīdzan uzdot ražotājam, pakalpojuma sniedzējam vai izplatītājam veikt konkrētus pasākumus preces drošuma garantēšanai līdz šo pasākumu izpildīšanai.

Preču un pakalpojumu drošuma likuma 13. panta otrajā daļā noteikts, ja prece var radīt riskus noteiktām personu kategorijām, attiecīgā tirgus uzraudzības iestāde ir tiesīga pieprasīt, lai šīs personas pienācīgā laikā un atbilstošā veidā tiktu brīdinātas par

iespējamiem riskiem, tai skaitā publicējot speciālus brīdinājumus.

Nikotīna toksiskums

Ir pieejami vispārīgi literatūras dati par neklīniskajiem akūtas toksicitātes pētījumiem ar dzīvniekiem, kuros noteikta nikotīna letālā deva 50 % (LD 50). Iekšķīgi lietota nikotīna LD 50 ir 9,2 mg/kg suņiem, 3,3 mg/kg pelēm, 50 mg/kg žurkām. Ņemot vērā dzīvnieku akūtās toksicitātes datus par letālo devu, kā arī ierobežotus datus par nikotīna akūto toksicitāti cilvēkiem, vidējā letālā deva pieaugušiem cilvēkiem noteikta 30 (40) – 60 mg (0,5 – 1 mg/kg), bet bērniem aptuveni 10 mg[1].

Pēc Slimību profilakses un kontroles centra datiem (turpmāk – SPKC) kardiovaskulārās slimības ir viens no būtiskākajiem priekšlaicīgas nāves cēloņiem Latvijas iedzīvotāju vidū[2].

Nikotīns ir simpatomimētisks līdzeklis, kas paātrina sirds darbību un sirds savilkšanās spēju, īslaicīgi paaugstinot asinsspiedienu un sašaurinot koronārās artērijas. Nikotīns var veicināt arī endotēlija disfunkciju, insulīna rezistenci un lipīdu anomālijas. Būtiska loma aterosklerozes un akūta koronārā sindroma patoģenēzē ir iekaisumam. Pētījumi ar dzīvniekiem apliecinājuši, ka nikotīna patēriņš jaunībā ietekmē smēķētāja smadzenes savādāk nekā citos smadzeņu attīstības periodos. Jaunībā nikotīns rada ilgtermiņa strukturālās un funkcionālās izmaiņas smadzenēs[3].

Nikotīns ir indīga viela, neatkarīgi no veida kādā tas tiek uzņemts[4].

Jau nikotīna saskarsme ar ādu var izraisīt saindēšanās simptomus – reiboni, paaugstinātu asinsspiedienu un krampjus. Saindēšanās ar nikotīnu parasti norisinās divos posmos. Pirmo 15 līdz 60 minūšu laikā simptomi ir saistīti ar nikotīna stimulējošo iedarbību, un tajos ietilpst: palielināts siekalu daudzums, slikta dūša, vēdersāpes, vemšana, apetītes zudums, dehidrācija, acu kairinājums, galvassāpes, reibonis, trīsas, trauksme un nemiers, svīšana, klepus, ātra elpošana, paātrināta sirds darbība, paaugstināts asinsspiediens. Pēc šī posma ķermenis sāk nomierināties, taču iedarbojas nikotīna – depresanta efekti ir zems asinsspiediens, lēna sirds darbība, sekla elpošana, caureja, nogurums, vājums, bāla āda. Aplūkojot citus riska faktorus pārdozēšanas iespējamība ir atkarīga no tādiem faktoriem kā ķermeņa svars un nikotīna avots. Bērniem pastāv lielākais risks saindēties ar nikotīnu – ēdot, iedzerot vai nonākot ādai saskarsmē ar nikotīnu saturošiem produktiem. Īpašu risku rada izstrādājumi, kuru sastāvā ir smaržvielas, īpaši ar augļu smaržu, un citas sastāvdaļas, kas ir pievilcīgas bērniem un tādi izstrādājumi, kuru iepakojums nav bērniem drošs. Košļājamā, šņaucamā tabaka, kā arī citi nikotīnu saturoši bezdūmu orālās lietošanas izstrādājumi izdala vairāk nikotīna nekā parastās cigaretes, tāpēc palielina arī saindēšanās risku.[5]

Beztabakas nikotīna paciņu lietošana jauniešu vidū, tai skaitā neparedzēta sakošana un norīšana var radīt ļoti nopietnus draudus veselībai un dzīvībai.

Zāles nikotīna aizvietošanas terapijā

Nikotīnu, kā aktīvo vielu izmanto medicīniskiem mērķiem nikotīna aizvietošanas terapijā kā pirmās izvēles līdzekli, lai ārstētu atkarību no tabakas mazinot tieksmi pēc nikotīna un atcelšanas simptomus. Latvijas Zāļu reģistrā ir iekļautas vairākas nikotīnu saturošas zāles (aerosols izsmidzināšanai mutēs dobumā, šķīdums ar nikotīna saturu 1 mg/devā, ārstnieciskā košļājamā gumija ar nikotīna saturu 2 mg vai 4 mg/devā), kas netiek ieteiktas lietot ilgāk par sešu mēnešu periodu[6]. Šajos gadījumos Definētā nikotīna kā zāļu kopējā dienas deva saskaņā ar Pasaules veselības organizācijas noteikto farmakoterapeitisko grupu un anatomiski terapeitiski ķīmisko (ATĶ) kodu klasifikāciju ir 30 mg, lietojot kā ārstniecisko košļājamo gumiju vai sublingvāli[7]. Inspekcija vērs uzmanību, ka darbības ar zālēm var veikt tikai tad, kad saņemta speciāla atļauja (licence). Attiecīgi zāļu apriti nosaka farmācijas jomu regulējoši normatīvie akti, tostarp Ministru kabineta 2006. gada 9. maija noteikumi Nr. 376 „Zāļu reģistrācijas kārtība”.

[1] Starptautiskā ķīmiskās drošības programma (IPCS)/ [sk.07.11.2019.]/ Iegūts no:
<http://inchem.org/documents/pims/chemical/nicotine.htm#SectionTitle:5.1%20Oral>

[2] Slimību profilakses un kontroles centra tīmekļa vietne /[sk.14.11.2019.]/ legūts no <https://spkc.gov.lv/lv/tavai-veselibai/atkaribu-slimibas/smekesana/nikotins-un-nikotina-saindesan>

[3] Dwyer JB, McQuown SC, Leslie FM. The dynamic effects of nicotine on the developing brain. Pharmacology and Therapeutics 2009;122(2):125–39.

[4] Jaune Leonard, Suzanne Falck. Can you overdose on too much nicotine? /[sk. 28.11.2019.]/ legūts no <https://www.medicalnewstoday.com/articles/319627.php/>

[5] Slimību profilakses un kontroles centra tīmekļa vietne /[sk.14.11.2019.]/ legūts no: <https://spkc.gov.lv/lv/tavai-veselibai/atkaribu-slimibas/smekesana/nikotins-un-nikotina-saindesan>

[6] Zāļu valsts aģentūras tīmekļa vietne /Zāļu reģistrs/ [sk.14.11.2019.]/ legūts no: <https://www.zva.gov.lv/zvais/zalu-registrs/?iss=1&lang=lv&q=Nicotinum&s-CWP=on&ON=&NAC=on&ESC=on&ESI=on&SAT=on&DEC=on&PIM=on&e-CWP=on&CZF=on&CSK=on&CRN=on&SN=&RN=&AK=&DIA=&GRA=&LB=&MFR=&MDO=&IK=>

[7] Pasaules veselības organizācijas narkotiku statistikas un metodoloģijas centrs [sk.07.11.2019.]/ legūts no: https://www.whocc.no/atc_ddd_index/?code=N07BA01&showdescription=yes

<https://www.vi.gov.lv/lv/orali-lietojamu-beztabakas-nikotina-pacinu-bistamiba>